

УДК 821.111

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ НЕПРЯМОЇ РЕСПОНСИВНОЇ РЕАКЦІЇ АДРЕСАТА В АНГЛОМОВНОМУ ПОБУТОВОМУ ДИСКУРСІ

С.Є. Устименко (Харків)

Стаття присвячена дослідженню вербальних та невербальних засобів актуалізації непрямой респонсивної реакції адресата в англomовному побутовому дискурсі. Виявлено, що порушення прагматичної кореляції «питання – пряма відповідь», а саме відсутність репліки-реакції з прямою відповіддю на квеситивний мовленнєвий акт адресанта, актуалізується у структурі діалогічного дискурсу шляхом мікро- та макровзаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації. Установлено, що мікровзаємодія невербальних компонентів комунікації з вербальною складовою у респонсивній репліці адресата при униканні прямої відповіді відбувається за принципом координації, субординації та ідентифікації. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації на макрорівні демонструє здатність непрямой невербальної реакції адресата на репліку-стимул адресанта повністю замінювати пряму вербальну відповідь адресата. У роботі висвітлюються комунікативно-прагматичні інтенції адресата при наданні непрямой відповіді в побутовому дискурсі. Стаття віддзеркалює важливість дискурсивної компетенції мовної особистості при виборі вербального або невербального оформлення респонсивної реакції відповідно до комунікативного наміру в межах певної комунікативної ситуації. Стаття демонструє важливість належної інтерпретації невербальних засобів комунікації, що сприяє ефективності процесу спілкування та вирішує проблему мовної економії.

Ключові слова: адресат, дискурсивна компетенція, макровзаємодія, мікровзаємодія, невербальні компоненти комунікації, пряма відповідь, побутовий дискурс.

Устименко С.Е. Вербальные и невербальные способы актуализации непрямой респонсивной реакции адресата в англоязычном бытовом дискурсе. Стаття посвящена исследованию вербальных и невербальных способов актуализации непрямой респонсивной реакции адресата в англоязычном бытовом дискурсе. Выявлено, что нарушение прагматической корреляции «вопрос – прямой ответ», а именно отсутствие реплики-реакции с прямым ответом на квеситивный речевой акт адресанта, актуализируется в структуре диалогического дискурса путём микро- и макровзаимодействия вербальных и невербальных компонентов коммуникации. Установлено, что микровзаимодействие невербальных компонентов коммуникации с вербальной составляющей в респонсивной реплике адресата при избегании прямого ответа происходит на основе принципа координации, субординации и идентификации. Взаимодействие вербальных и невербальных компонентов коммуникации на макроуровне демонстрирует способность непрямой респонсивной реакции на реплику-стимул адресанта полностью заменять прямой вербальный ответ адресанта. В работе освещаются коммуникативно-прагматические интенции адресата при предоставлении непрямого ответа в бытовом дискурсе. Стаття отражает важность дискурсивной компетенции языковой личности при выборе вербального или невербального оформления респонсивной реакции в соответствии с коммуникативным намерением в пределах конкретной коммуникативной ситуации. Стаття демонстрирует важность надлежащей интерпретации невербальных средств коммуникации, что способствует эффективности процесса общения и решает проблему речевой экономии.

Ключевые слова: адресат, дискурсивная компетенция, макровзаимодействие, микровзаимодействие, невербальные компоненты коммуникации, не прямой ответ, бытовой дискурс.

S.Y. Ustymenko. Verbal and Non-verbal Means of Actualization of an Addressee's Indirect Responsive Reaction in the English Everyday Discourse. The article deals with the study of verbal and non-verbal means of actualization of an addressee's indirect responsive reaction in the English every day discourse. The paper finds out that the violation of the "question – direct answer" correlation that is the absence of the reactive utterance with a direct answer to a quesitive speech act, is actualized in the structure of the dialogical discourse by the interaction of verbal and non-verbal means of communication at the micro- and macrolevels. The microinteraction of verbal and non-verbal communicative components in the addressee's responsive reaction while avoiding a direct answer is realized on the principle of coordination, subordination and identification. The interaction of verbal and non-verbal means of communication at the macrolevel demonstrates the ability of the addressee's indirect non-verbal reaction to the addresser's utterance-stimulus to fully replace the addressee's direct verbal answer. The paper investigates the addressee's communicative and pragmatic intentions while providing an indirect answer in the everyday discourse. The article reflects the importance of a personality's discursive competence while choosing a verbal or non-verbal design of a responsive reaction according to a communicative intention within a certain communicative situation. The article demonstrates the importance of proper non-verbal means of communication interpretation which promotes the efficiency of the communication process and solves the problem of linguistic economy.

Key words: addressee, discursive competence, everyday discourse, indirect answer, macrointeraction, microinteraction, non-verbal means of communication.

Дослідження функціонування мовних одиниць у їх взаємодії з різними кодовими системами з метою ефективної передачі інформації, здійснення впливу та порозуміння комунікативних партнерів перебувають у дослідницькому полі сучасної антропозорієнтованої лінгвістики. Комунікативно-дискурсивна парадигма у лінгвістиці висвітлює аспект відношення знаків до їх користувачів, породження тексту адресантом та сприйняття його адресатом, що підвищує інтерес до мовної особистості, «яка стоїть за текстом» [4; 10, с. 15; 15] та проливає світло на центральне питання сучасної лінгвістики – проблему ефективності мовного спілкування у різних типах дискурсу. Дискурсивна діалогічна взаємодія охоплює різні аспекти соціальної життєдіяльності людини, відображеної в її комунікативній діяльності, типологію якої визначають різні чинники [27; 30; 31]. Основоположним інтегрованим чинником слід назвати тип дискурсу, що корелює з типом соціальної сфери: формальний та неформальний [22], персональний (особистісно-орієнтований) і інституціональний (статусно-орієнтований) [9]. У першому випадку комунікант виступає як особистість у всьому багатстві свого внутрішнього світу, в другому випадку – як представник певного соціального інституту [9].

Діалогічне спілкування, яке відбувається в побутовій сфері, дає підстави характеризувати його як неформальне, метою якого є вирішення питань повсякденного життя

мовців [21]. Характерними особливостями цього типу дискурсу є високий ступінь спонтанності організації спілкування, ситуативна залежність, суб'єктивність у вирішенні побутових проблем і, як результат, порушення логіки, вільне оперування структурним, лексико-граматичними та стилістичними засобами оформлення висловлень та висока концентрація невербальних компонентів комунікації (далі – НКК) у мовленні [20, с. 96].

Ключовим різновидом комунікативно-мовленнєвої діяльності, що лежить у основі розвитку людства, виступає питально-респонсивна діалогічна єдність, що є базисною структурою інтеракції між комунікантами [1; 5; 26, с. 7; 28; 32]. Кожна людина на підсвідомому рівні моделює абсолютну діалогічну ситуацію, побудовану за схемою «запитання – відповідь». Комунікативні інтенції запиту, що передають за допомогою питальних висловлень багатовекторний когнітивний процес-пошук, спрямовані на з'ясування певної інформації. У мовленнєвому спілкуванні будь-яке висловлення сприймається не саме по собі, а як репліка, що є вмонтованою у прагматичний комплекс [2, с. 360]. Одним із основних завдань прагматичного аналізу діалогічного дискурсу є виявлення можливих послідовностей реплік його учасників, які розглядаються як інтеракціональні ходи партнерів у процесі спілкування з урахуванням центрального в структурації поняття ініціативності-реактивності [13; 16; 24]. Саме зв'язок окремих ходів комунікантів у дискурсивному обміні і взаємозалежність цих ходів (у тематичному, інтенціональному, синтаксико-семантичному й інших аспектах) забезпечує процес мовленнєвої інтеракції у діалогічному дискурсі [25]. Таким чином, з погляду комунікативно-діяльнісного підходу до дослідження мовлення, заповнення інформаційної лакуни адресанта відбувається за рахунок отримання очікуваної відповіді від адресата.

Однак, у ході питально-респонсивного обміну адресат може порушити когерентну послідовність семантично та прагматично релевантних висловлень діалогічної єдності «запитання – пряма відповідь» у тому чи іншому типі дискурсу, реалізуючи власні комунікативні інтенції за рахунок невербальних компонентів комунікації (далі – ВКК) та НКК та спричиняючи виникнення нестандартних комунікативних ситуацій. Саме тому, а к т у а л ь н і с т ь дослідження визначається спрямованістю сучасних лінгвістичних розвідок на вивчення мовної особистості адресата як суб'єкта певного типу дискурсу, його компетенції в конкретній комунікативній ситуації та на виявлення специфіки впливу особистісно-орієнтованих характеристик комунікантів на процес міжособистісної інтеракції.

О б ' є к т дослідження становлять вербальні та невербальні засоби актуалізації непрямої респонсивної реакції адресата в англomовному побутовому дискурсі. П р е д м е т о м дослідження виступають особливості адресантно-адресатної взаємодії з порушенням кореляції «запитання – пряма відповідь», а саме непрямі респонсивні реакції адресата на запит адресанта,

на матеріалі сучасної англомовної художньої літератури та кіноскриптів англомовних фільмів.

Отже, метою дослідження є прагмалінгвістичний аналіз вербальних та невербальних засобів актуалізації непрямой респонсивної реакції адресата на квеситивний мовленнєвий акт в англомовному побутовому дискурсі, що допомагає розкрити комунікативні наміри адресата та описати специфіку порушення їм кореляції «запитання – пряма відповідь».

Здатність людини як мовної особистості керувати ВКК і НКК і пропускати їх крізь ситуативні, соціальні та інші фільтри у процесі спілкування свідчить про рівень її дискурсивної компетенції, яка сприяє ефективності діалогічної взаємодії та адекватному розумінню одним із комунікантів мовленнєво-поведінкового акту іншого відповідно до комунікативного наміру в межах конкретної ситуації спілкування [3; 7; 11; 12; 17; 29], адже знаходження оптимальних вербальних та невербальних засобів, які будуть сприяти досягненню мети спілкування – це «завдання людини, що вступає в контакт» [14, с. 9].

У комунікативному процесі НКК застосовуються з різноманітними та інколи прямо протилежними цілями. Вони можуть вживатися для інтенсифікації/експресивізації вербальних інтенцій, для вираження невпевненості, для пом'якшення вербально репрезентованих інтенцій, для ухиляння від прямої відповіді, тобто для послаблення ілюкутивної сили мовленнєвого акту тощо [18].

Питання побутового діалогу характеризуються комунікативною прив'язаністю до конкретної ситуації, де питально-відповідна транзакція відбувається здебільшого з приводу конкретного референта [1]. НКК в процесі комунікації мають велике значення навантаження (особливо в спонтанному усному спілкуванні), оскільки вони співіснують і співвідносяться з ВКК внаслідок єдиної біологічної організації людини [23].

На відміну від вербального, функціонування невербального знака більшою мірою залежить від обох мовців і набуває значення в процесі їхньої дискурсивної взаємодії. Різні типи невербального подання інформації, що мають різний потенціал у комбінаториці з вербальною складовою, у сукупності створюють ефективну систему спілкування, яка є дієвою за умови її коректного використання та декодування.

Непряма респонсивна реакція адресата актуалізується у структурі діалогічного дискурсу шляхом взаємодії ВКК і НКК на двох рівнях: мікрорівні та макрорівні [18, с. 85].

Мікровзаємодія ВКК і НКК в англомовному дискурсі відбувається у разі їх поєднання в межах однієї репліки. Найпродуктивнішим принципом взаємодії НКК з вербальною складовою при униканні прямої відповіді виявляється координативний принцип. У випадку

координативної взаємодії непрямі вербалізовані респонсивні реакції адресата пояснюють та розширюють значущу інформацію, яка міститься в невербальній складовій:

(1) *"What's wrong, Mom?" Jessica asked as she cruised through the room, to make sure her mother was still there, and borrow a sweater.*

"Nothing ...I ...Did you know that your father and Tanya were getting married?" She knew it was probably the wrong way to tell her, but she was so shocked herself that she didn't think about it.

"Yeah, sort of. Her kids told me."

"Are you okay with that?" India asked her, looking worried, and Jessica laughed and shrugged.

"Do I have a choice?"

"No," India said honestly, and neither did she. She had lost her options when she had refused to toe the line and do what he wanted. But maybe it was better that way. She had found something she never would have found if she stayed with him. Herself (Steel D.: Bittersweet).

Відповідаючи на питання матері щодо її ставлення до факту одруження батька з іншою жінкою, донька поєднує кінесичний комунікативний компонент (*laughed and shrugged*) із вербальною складовою, а саме зустрічним питанням (*Do I have a choice?*), яке успішно реалізує інтенцію адресата уникнути прямої відповіді на питання адресанта. Така реакція зумовлена прагненням доньки заспокоїти матір та змусити її примиритися зі складною ситуацією, визнавши її безвихідність.

У випадках, коли спілкування стосується обговорення делікатних морально-етичних тем або коли необхідно ухилитися від прямого формулювання питань, комуніканти вдаються до побудови своїх ініціальних та респонсивних висловлювань за допомогою взаємодії ВКК і НКК за принципом субординації:

(2) *Nelson: And you and all these guys...*

Nelson gestures suggestively.

Sara: Does it really matter?

She flashes the most beguiling smile.

Nelson: I suppose attraction has nothing to do with it.

The smile just becomes more beguiling, meaning: of course (Sweet November).

Завдяки своїй дискурсивній компетенції адресат адекватно інтерпретує НКК адресанта, але через неготовність обговорювати особисті справи надає непряму відповідь у вигляді зустрічного питання (*Does it really matter?*) у поєднанні з мімічним жестом (*She flashes the most*

beguiling smile) – інтригуючою усмішкою, що реалізує тактичний хід м'якої відмови від розголошення особистої інформації.

У побутовому дискурсі комуніканти добре обізнані з невербальною поведінкою партнерів з ядерної зони дискурсивного оточення, тобто постійних комунікативних партнерів дискурсивної особистості, з якими вона підтримує постійний соціальний зв'язок протягом свого життя, і це дає змогу дійти правильного висновку щодо стану речей завдяки поєднанню ВКК та НКК за принципом ідентифікації:

(3) «Do you have a crush on him, Mom? You look so cute when you talk about him».

«Don't be silly. I've known him all my life».

«Weirder things have happened. Does he have a crush on you?»

«Nope. We're just good friends. Kind of like sister and brother. We talk about a lot of stuff, and have a lot of the same ideas. Probably because we grew up together. I guess that helps» (Steel D.: Answered Prayers).

Інтенціональна спрямованість репліки-реакції адресата репрезентує непогодження з пропозиціональним змістом питання, але специфіка функціонування НКК дає змогу більше покладатися на невербальний зміст висловлення, а саме неприхований щасливий вигляд обличчя адресата (*You look so cute when you talk about him*), ніж на його вербально оформлену відповідь.

Природне прагнення до усунення інформаційної надлишковості зумовило тенденцію до активнішого вживання таких форм, які економно, з мінімальним використанням мовних засобів, у скомпресованому вигляді представляють розгорнуту інформацію. Мовна економія як основний закон розвитку мови є однією з найвпливовіших рушійних сил в еволюції мови, це не лише відмова від невиправданих повторень, але й скорочення малоінформативних сегментів, які не змінюють загальний зміст висловлення [8].

У побутовому діалогічному дискурсі було виявлено тенденцію до максимальної стислості вираження думок та лаконічності у діалогічній єдності «квеситив – відповідь», що досягається повною сформаністю структури респонсивних реплік адресата за допомогою НКК. У такому разі взаємодія ВКК і НКК відбувається на макрорівні, де репліка-стимул оформлена вербально, а репліка-реакція перетворюється на парамовленнєвий акт (далі – ПМА), який здатен функціонувати в автономному режимі і має завершене значення без залучення до його структури вербальних компонентів [18, с. 85; 19].

Для побутового типу дискурсу характерною є висока частотність кінесичних комунікативних компонентів у якості ПМА, що забезпечує поєднання ВКК і НКК на рівні макровзаємодії. Використання НКК замість вербальної відповіді є одним із засобів уникання

прямої відповіді на запитання в особистісно-орієнтованому спілкуванні, що реалізується певними діями та жестами [6], адже мовці часто використовують жестову референцію внаслідок дії закону економії мовних засобів [18, с. 103]:

(4) *Nelson: You don't even know me, and you're inviting me to move in with you?*

Sara nods.

Nelson: How's my girlfriend supposed to feel about that?

Sara: You don't have a girlfriend. I mean, you can feel it... there's something intimate a woman leaves on a man. You don't have that.

Nelson: Her name's Angelica.

Sara: Well, you know what? I feel sorry for Angelica (Sweet November).

У якості відповіді на квеситивний мовленнєвий акт виступає кінесичний ПМА, а саме позитивний кивок головою (*Sara nods*). Невербально оформлена респонсивна репліка адресата сприяє досягненню очікуваного перлокутивного ефекту та адресант продовжує підтримувати діалог, показуючи свою зацікавленість все більшим діапазоном питань та коментарів. Можливість не проголошувати під час невербально оформленої респонсивної репліки додаткової вербальної інформації розцінюється як уникання прямої відповіді.

Використання кінесичних ПМА зумовлене їхньою більшою експресивністю, у результаті чого можливим стає не тільки передача певної комунікативної інтенції адресатом при відповіді, але й одночасне бажання отримати необхідну підтримку від партнера по комунікації:

(5) *"Would you like to invite the Beldons to dinner?" Corrie didn't feel like cooking, but she needed something to occupy her mind, otherwise she'd sink into an abyss of memories.*

Roy lowered the newspaper. "Isn't that a bit last-minute?"

"I guess."

Her husband laid the paper on the floor. "Something's bothering you, isn't it?"

She nodded, hesitant even now to mention her suspicions. Roy stood, holding out his arms.

Corrie didn't need a second invitation. He hugged her hard, and she sighed contentedly as they sat together on the sofa. She couldn't recall when they'd last cuddled like this. Their lives were so busy and, with Linnette living in Cedar Cove, Corrie should be happy. But most of the time she wasn't (Macomber D.: 50 Harbor Street (Cedar Cove), с. 161).

Невербальна відповідь дружити у вигляді жестового руху головою (*She nodded, hesitant even now to mention her suspicions*) репрезентує ПМА-констатив з іллокутивною силою підтвердження, що дає чоловіку зрозуміти її знервований та розгублений стан. Адресант реагує на такий кінесичний ПМА зміною комунікативного простору, а саме наближенням до адресата, скерованою на його заспокоєння та втішання. Відповідна реакція жінки (*she sighed contentedly*

as they sat together on the sofa) свідчить про те, що чоловіку вдалося досягти запланованого перлокутивного ефекту.

Зменшення міжособистісної дистанції між комунікантами замість прямої вербальної відповіді на запитання складає основу для зближення та є чинником переймання ініціативи на себе, корегування перебігу спілкування або зневажання темою обговорення:

(6) “Would you believe me if I told you there was never anybody but you, Julia?” he whispered.

Her rational self would never have believed such a thing, but sitting here on a sunny April day, his arms round her and his lips like fire against hers, she was ready to believe anything he told her. She didn’t answer, but raised her face to him again and parted her own lips to meet his (Clark A.: First Love, Second Chance, с. 165).

Змінюючи дистанцію, а саме наближуючись до адресанта замість прямої вербальної відповіді на його запитання, жінка невербально виражає довіру до пропозиційного змісту питання чоловіка. Така невербальна реакція слугує створенню умов для реалізації стратегії кооперативного спілкування.

Провідне місце серед мімічних НКК при взаємодії з ВКК на макрорівні посідає усмішка, адже обличчя є найважливішою частиною тіла для передачі невербальних повідомлень. У випадках невербального ухилення від прямої відповіді адресат найчастіше використовує усмішку, завдячуючи її широкому інформативно-комунікативному потенціалу:

(7) Wills: Talk about what? Is there something to talk about? What happened?

Charlotte, eyes still closed, breaks into a sly, amused smile.

Wills: No, honestly, I think I have a right to know.

Charlotte: And I honestly think I have a right not to tell you.

Wills: You're being unreasonable.

Charlotte: You're being nosy (Autumn in New York).

Хитрувата посмішка адресата (*Charlotte breaks into a sly, amused smile*), як реакція на квеситивний мовленнєвий акт, невербально репрезентує комунікативну інтенцію мовця не повідомляти адресантові подробиці свого приватного життя та набуває іллокутивної сили повноцінного мовленнєвого акту. Адресант залишається незадоволеним фактом приховування від нього важливої інформації та наголошує на своєму праві дізнатися правду. Дійсний комунікативний намір адресата не надавати пряму відповідь, виражений попереднім мімічним ПМА, підтверджується вербальною реплікою наступного дискурсивного ходу жінки (*And I honestly think I have a right not to tell you, You're being nosy*).

Т а к и м ч и н о м , у процесі спілкування НКК підсилюють значення непрямих реплік-реакцій, несуть додаткове смислове навантаження, яке у взаємодії із ВКК може виявитися вирішальним в декодуванні висловлювань адресата. Взаємодія ВКК і НКК на макрорівні демонструє здатність непрямой невербальної реакції на репліку-стимул адресанта повністю замінювати пряму вербальну відповідь адресата. Мікровзаємодія ВКК та НКК у респонсивній репліці адресата найчастіше відбувається в межах однієї репліки за принципом координації, субординації та ідентифікації. Отже, коректне поєднання вербальної складової висловлення з невербальною сприяє ефективності процесу спілкування та вирішує проблему мовної економії.

П е р с п е к т и в у дослідження становлять прагматичні особливості взаємодії вербальних та невербальних компонентів комунікації в нестандартних комунікативних ситуаціях інституціонального дискурсу у порівнянні з побутовим дискурсом, що зумовлено їхнім поліфункціональним характером.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусь Л.А. Лінгвопрагматичні характеристики питальних речень у сучасній французькій мові : дис... канд. філол. наук : 10.02.05 / Л.А. Андрусь. – 2007. – 208 с. 2. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата / Н.Д. Арутюнова // Известия Академии Наук СССР. – Сер. Литература и язык. – 1981. – № 4. – Т. 40. – С. 356–367. 3. Богданов В. В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении / В.В. Богданов // Языковое общение: единицы и регулятивы : межвуз. сб. научн. тр. – Калинин : Калининск. гос. ун-т. – 1987. – С. 18–25. 4. Богин Г.И. Модель языковой личности в её отношении к разновидностям текстов / Г.И. Богин: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – Л., 1984. – 42 с. 5. Висоцька Г.В. Функціонально-адаптивна система питання – відповідь у англомовному розмовному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Г.А. Висоцька. – Харків, 2004. – 20 с. 6. Головаш Л.Б. Коммуникативные средства выражения стратегии уклонения от прямого ответа : на материале английского языка : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / Л.Б. Головаш. – Кемерово, 2008. – 177 с. 7. Дубцова О.В. Лінгвокогнітивна природа комунікативних невдач (на матеріалі американського кинодискурсу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ольга Вячеславівна Дубцова. – Харків, 2014. – 20 с. 8. Калиновська І. М. Аббревіація як прояв мовної економії / І.М. Калиновська, М.М. Процик // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна. – 2012. – Вип. 26. – С. 124–125. 9. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. : [под ред. В.И. Карасика, Г.Г. Слышкина]. – Волгоград : Перемена, 2000. – С. 5–20. 10. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н.

Караулов. – М. : ЛКИ, 2010. – 264 с. 11. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика : Язык тела и естественный язык: научное издание / Г.Е. Крейдлин. – М. : Новое лит. обозрение, 2002. – 581 с. 12. Лабунская В.А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход) / В.А. Лабунская. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. гос. ун-та, 1986. – 136 с. 13. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с. 14. Пасинок В.Г. Еколінгвістичні аспекти у фокусі риторики, стилістики та культури мовлення / В.Г. Пасинок // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2015. – Вип. 81. – С. 6–13. 15. Пірошенко С.Ю. Комунікативні параметри мовної особистості в освітньому дискурсивному просторі / С.Ю. Пірошенко // 36. наук. праць «Педагогічний дискурс». – 2013. – Вип. 14. – С. 356–359. 16. Синельникова Л.Н. Дискурс реагирования: неориторическая модель политической коммуникации / Л.Н. Синельникова // Ученые записки ТНУ им. В.И. Вернадского, Сер. «Филология. Социальные коммуникации». – Симферополь, 2013. – Том 26 (65). – С. 293–299. 17. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні аспекти дискурсивної взаємодії як відображення полікодової природи комунікативного процесу / Л.В. Солощук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк : СХУ імені Лесі Українки, 2013. – № 19 (268). – С. 233–237. – (Серія «Філологічні науки»). 18. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : [монографія] / Л.В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с. 19. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Л.В. Солощук; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – 37 с. 20. Солощук Л.В. Невербальні аспекти матримоніального діалогічного дискурсу / Л.В. Солощук // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. – 2008. – № 1. – С. 96–104. 21. Сусов И.П. Коммуникативно-когнитивная лингвистика и разговорный дискурс [Электронный ресурс] / И.П. Сусов, С.А. Аристов. – 11 с. – Режим доступа до журн. : <http://homepages.tversu.ru/~susov/Aristov.htm> 22. Сухих С.А. Прагмалингвистическое моделирование коммуникативного процесса / С.А. Сухих, В. В. Зеленская. – Краснодар : Кубанск. гос. ун-т, 1998. – 160 с. 23. Терещенко Т.М. Синтаксичні особливості простого речення у турецькому розмовному мовленні : взаємодія вербальних та невербальних засобів спілкування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.13 / Т.М. Терещенко; НАН України, Ін-т сходознавства імені А.Ю. Кримського. – К., 2009. – 21 с. 24. Чахоян Л.П. Синтаксис диалогической речи современного английского языка / Л.П. Чахоян. – М. : Высшая школа, 1979. – 168 с. 25. Шевченко И.С. Метадискурсивные категории диалогического дискурса / И.С. Шевченко // Функциональная лингвистика : сб. науч. тр. – Симферополь, 2011. – Т. 2, № 2. – С.

292–294. 26. Coulthard M. An Introduction to Discourse Analysis (Applied Linguistics and Language Study) / M. Coulthard. – 2nd ed. – London : Longman, 1985. – 217 p. 27. Dijk T.A. van. Discourse as Interaction in Society / T.A. van Dijk // Discourse as Social Interaction. Discourse Studies : A Multidisciplinary Introduction. – London : Sage Publications Ltd, 2000. – Vol. 2. – P. 1–37. 28. Freed A.F., Ehrlich S. Why Do You Ask? : The Function of Questions in Institutional Discourse / A.F. Freed, S. Ehrlich. – Oxford : Oxford University Press, 2010. – 376 p. 29. Gullberg M., Kita S. Attention to Speech-Accompanying Gestures : Eye Movements and Information Uptake / M. Gullberg, S. Kita // Journal of Nonverbal Behavior, 2009. – Volume 33, Issue 4. – P. 251–277. 30. Mumby D.K. Organizational Discourse / D.K. Mumby, R.P. Clair // Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. – London: Sage Publications Ltd, 2000. – Vol. 2. – P. 181–205. 31. Pomerantz A. Conversation Analysis : An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practices / A. Pomerantz, B. J. Fehr // Discourse as Social Interaction. Discourse Studies : A Multidisciplinary Introduction. – London : Sage Publications Ltd, 2000. – Vol. 2. – P. 64–91. 32. Tichy P. Questions, Answers, and Logic / P. Tichy. – American Philosophical Quarterly, 15. – University of Illinois Press, 1978. – P. 275–284.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

33. Autumn in New York [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imsdb.com/scripts/Autumn-in-New-York.html>. 34. Clark A. First Love, Second Chance / Clark A. – Harlequin Books, 1995. – 304 p. 35. Macomber D. 50 Harbor Street (Cedar Cove) / D. Macomber. – Harlequin MIRA, 2013. – 368 p. 36. Notting Hill [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imsdb.com/scripts/Notting-Hill.html>. 37. Steel D. Answered Prayers [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://books.google.com.ua/books?id=I0V9KiOU_VQC&pg=PT29&dq=steel+d.+answered+prayers&hl=ru&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=steel%20d.%20answered%20prayers&f=false. 38. Steel D. Bittersweet [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://books.google.com.ua/books?id=-a2N954yaeoC&pg=PA30&dq=Steel+D.+Bittersweet&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiq_K6T3anMAhXkE5oKHTYsAjwQ6AEIJDA#v=onepage&q=Steel%20D.%20Bittersweet&f=false. 39. Sweet November [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dailyscript.com/scripts/sweet_november.pdf.

REFERENCES

- Andrus, L.A. (2007). *Lingvopragmatychni harakterystyky pytalnyh rechen u suchasniy frantsuzkiy movi. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Lingvopragmatic characteristics of questions in the modern French language. Cand philol. sci. diss. abstract]*. Kyiv. 20 p. (in Ukrainian)
- Arutjunova, N.D. (1981). Factor adresata [An addressee's factor]. *Izvestija Akademii Nauk SSSR. – Ser. Literatura i jazyk. – The news of the Academy of Sciences of the USSR, Literature and Language*, 356–367 (in Russian)
- Bogdanov, V.V. (1987). Funktsii verbal'nyh i neverbal'nyh komponentov v rechevom obshchenii [The functions of verbal and non-verbal components in speech communication]. *Jazykovoe obshhenie: edinicy i reguljatyvy : Mezhvuz. sb. nauchn. tr. – Speech communication: the units and regulatory components: Inter-university collection of scientific works*. Kalinin, 18–25 (in Russian)
- Bogin, G.I. (1984). *Model' jazykovoj lichnosti v ejo otnoshenii k raznovidnostjam tekstov. Avtoref. diss. dokt. filol. nauk [The model of linguistic personality in its attitude towards the varieties of texts. Dr. philol. sci. diss.]*. Leningrad. 42 p. (in Russian)
- Chahojan, L.P. (1979). *Sintaksis dialogicheskoy rechi sovremennogo anglijskogo jazyka [Syntax of the dialogic speech of the modern English language]*. Moscow: Vysshaja shkola. (in Russian)
- Coulthard, M. (1985). *An Introduction to Discourse Analysis (Applied Linguistics and Language Study)*. London : Longman
- Dijk, T.A. van. (2000). Discourse as Interaction in Society. In T.A. van Dijk (ed). *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage Publications Ltd, pp. 1–37.
- Dubtsova, O.V. (2014). *Lingvokognityvna pryroda komunikatyvnyh nevdach (na materiali amerykans'kogo kynodyskursu). Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Lingua-cognitive nature of communicative failures (on the material of American cinema discourse). Cand philol. sci. diss. abstract]*. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian)
- Freed, A.F., Ehrlich, S. (2010). *Why Do You Ask?: The Function of Questions in Institutional Discourse*. Oxford: Oxford University Press
- Golovash, L.B. (2008). *Kommunikativnye sredstva vyrazhenija strategii uklonenija ot prjamogo otveta : na materiale anglijskogo jazyka. Diss. kand. filol. nauk [Communicative expression means of the strategy of evading a direct answer : on the material of the English language. Cand philol. sci. diss.]*. Kemerovo. 177 p. (in Russian)
- Gullberg, M., and Kita, S. (2009). Attention to Speech-Accompanying Gestures: Eye Movements and Information Uptake. *Journal of Nonverbal Behavior*, 33 (4), 251–277.
- Kalynovs'ka, I.M., and Protsyk, M.M. (2012). Abreviatsiya yak proyav movnoyi ekonomiyi [Abbreviation as a means of linguistic economy]. *Naukovi zapysky [Natsional'noho universytetu]*

"Ostroz'ka akademiya"]. Ser.: Filologichna. – Scientific notes [National university "Ostroz'ka academy"]. Series: Philological, 26, 124-125 (in Ukrainian)

Karasik, V.I. (2000). O tipah diskursa [About the types of discourse]. *Jazykovaja lichnost': institutsional'nyj i personal'nyj diskurs*. – *Linguistic personality: institutional and personal discourse*, 5-20 (in Russian)

Karaulov, Yu.N. (2010). *Russkij jazyk i jazykovaja lichnost'* [The Russian language and the linguistic personality]. Moscow: LKI. (in Russian)

Krejdlin, G.E. (2002). *Neverbal'naja semiotika: Jazyk tela i estestvennyj jazyk* [Non-verbal semiotics: Body language and natural language]. Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie. (in Russian)

Labunskaja, V.A. (1986). *Neverbal'noe povedenie (social'no-pertseptivnyj podhod)* [Non-verbal behaviour (a social-perceptive approach)]. Rostov-na-Donu: Rostov National University Publ. (in Russian)

Makarov, M.L. (2003). *Osnovy teorii diskursa* [Discourse theory basics]. Moscow: ITDGGK "Gnozis". (in Russian)

Mumby, D.K., and Clair, R.P. (1997). Organizational Discourse. In T.A. van Dijk (ed). *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage Publications Ltd, pp. 181-205.

Pasynok, V.G. (2015). Ekolinguistychni aspekty u fokusi rytoryky, stylistyky ta kul'tury movlennya [Ecolinguistic aspects in focus of rhetoric, stylistics and culture of speech]. *Visnyk Harkivs'kogo natsional'nogo universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya: Inozemna filologiya. Metodyka vykladannya inozemnyh mov*. – *V.N. Karazin National University Messenger*, 81, 6-13. (in Ukrainian)

Piroshenko, S.Yu. (2013). Komunikatyvni parametry movnoyi osobystosti v osvith'omu diskursyvnomu prostori [Communicative parameters of the linguistic personality in educational discursive space]. *Zb. nauk. prats' "Pedagogichnyj diskurs"*. – *Collection of scientific works "Pedagogical discourse"*, 14, 356–359. (in Ukrainian)

Pomerantz, A., and Fehr B.J. (1997). Conversation Analysis : An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practices. In T.A. van Dijk (ed). *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage Publications Ltd, pp. 181-205.

Shevchenko, I.S. (2011). Metadiskursivnye kategorii dialogicheskogo diskursa [Metadiscursive categories of dialogic discourse]. *Funkcional'naja lingvistika: Sb. nauch. trudov – Functional linguistics: Collection of treatises*. – *Simpheropol, T.2, 2*, 292-294 (in Russian)

Sinel'nikova, L.N. (2013). Diskurs reagirovanija: neoritoricheskaja model' politicheskoy kommunikacii [The discourse of reacting: neorhetorical model of political communication]. *Uchenye zapiski TNU im. V.I. Vernadskogo, Ser. «Filologija. Social'nye kommunikacii»*. – *The scientific notes*

of V.I. Vernadskij Tavricheskij National University. Series "Philology. Social communications", 26 (65), 293-299. (in Russian)

Soloshchuk, L.V. (2006). *Verbal'ni i neverbal'ni komponenty komunikatsiyi v anglomovnomu dyskursi. Monografia. [Verbal and non-verbal components of communication in English discourse. Monograph]*. Kharkiv: Konstanta. (in Ukrainian)

Soloshchuk, L.V. (2008). Neverbal'ni aspekty matrymonial'nogo dialogichnogo dyskursu [The non-verbal aspects of the matrimonial dialogical discourse]. *Visnyk Sums'kogo derzhavnogo universytetu. Seriya Filologiya. – Sumy National University Messenger, 1*, 96-104. (in Ukrainian)

Soloshchuk, L.V. (2009). *Vzayemodiya verbal'nyh i neverbal'nyh komponentiv komunikatsiji u suchasnomu anglomovnomu dyskursi. Avtoref. dys. dokt. filol. nauk [The interaction of verbal and non-verbal communication components in modern English discourse. Dr. philol. sci. diss.]*. Kharkiv. 37 p. (in Ukrainian)

Soloshchuk, L.V. (2013). Verbal'ni i neverbal'ni aspekty dyskursyvnoyi vzayemodiyi yak vidobrazhennya polikodovoyi pryrody komunikatyvnogo procesu [Verbal and non-verbal aspects of discursive interaction as the reflection of the polycode character of the communication process]. *Naukovyj visnyk Sxidnoevropejskogo nacionalnogo universytetu im. Lesi Ukrayinky. – Lesya Ukrainka Eastern European National University Scientific Messenger, 19 (268)*, 233-237. (in Ukrainian)

Suhij, S.A. (1998). *Pragmalingvisticheskoe modelirovanie kommunikativnogo processa [Pragmatic linguistic modelling of communicative process]*. Krasnodar: Kuban' National University. (in Russian)

Susov, I.P. (1999). Kommunikativno-kognitivnaja lingvistika i razgovornyj diskurs [Communicative cognitive linguistics and spoken discourse]. *Linguistic messenger, 1*. Available at: <http://homepages.tversu.ru/~susov/Aristov.htm>

Tereshchenko, T.M. (2009). *Syntaksychni osoblyvosti prostogo rechennya u turets'komu rozmovnomu movlenni: vzayemodiya verbal'nyh ta neverbal'nyh zasobiv spilkuvannya. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [The syntactic peculiarities of ordinary communication in Turkish spoken speech: the interaction of verbal and non-verbal means of communication. Cand philol. sci. diss. abstract]*. Kyiv. 21 p. (in Ukrainian)

Tichy, P. (1978). Questions, Answers, and Logic. *American Philosophical Quarterly, 15*. University of Illinois Press, 275–284.

Vysotska, G.V. (2004). *Funktsionalno-adaptyvna systema pytannya – vidpovid' u anglomovnomu rozmovnomu dyskursi. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Functional-adaptive system "question-answer" in English spoken discourse. Cand philol. sci. diss. abstract]*. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian)

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

Autumn in New York (script). Available at: <http://www.imsdb.com/scripts/Autumn-in-New-York.html>.

Clark A. First Love, Second Chance / Clark A. – Harlequin Books, 1995. – 304 p.

Macomber D. 50 Harbor Street (Cedar Cove) / D. Macomber. – Harlequin MIRA, 2013. – 368 p.

Notting Hill (script). Available at: <http://www.imsdb.com/scripts/Notting-Hill.html>

Steel D. Answered Prayers. Available at:
https://books.google.com.ua/books?id=I0V9KiOU_VQC&pg=PT29&dq=steel+d.+answered+prayers&hl=ru&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=steel%20d.%20answered%20prayers&f=false

Steel D. Bittersweet. Available at: https://books.google.com.ua/books?id=-a2N954yaeoC&pg=PA30&dq=Steel+D.+Bittersweet&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiq_K6T3anMAhXkE5oKHTYsAjwQ6AEIJDA#v=onepage&q=Steel%20D.%20Bittersweet&f=false

Sweet November (script). Available at: http://www.dailyscript.com/scripts/sweet_november.pdf.